

Temat opracowania: **TRYB I PROCEDURA STOSOWANIA ŚRODKA ZABEZPIEZAJĄCEGO W ŚWIETLE OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISÓW PRAWA**

Autor opracowania: **Łukasz Kulik**

Data: **15.11.2013 r.**

Środki zabezpieczające nie są tożsame z karą. Nie mają one na celu wymierzania sprawiedliwości sprawcy za popełniony czyn oraz potępienia sprawcy. Głównym zadaniem, jaki mają spełniać jest zabezpieczenie społeczeństwa przed niebezpieczeństwem wynikającym z zachowania osób wchodzących w konflikt z prawem.

Środki zabezpieczające w polskim prawie karnym zostały uregulowane w art. 93 i następnym kodeksu karnego. Wśród nich ustawodawca przewidział umieszczenie sprawcy w zakładzie zamkniętym (psychiatrycznym) lub skierowanie na leczenie ambulatoryjne. Przesłankami do zastosowania środka zabezpieczającego są:

- 1) popełnienie przez sprawcę czynu zabronionego;
- 2) związek tego czynu z chorobą psychiczną sprawcy, zaburzeniem jego preferencji seksualnych, upośledzeniem umysłowym, uzależnieniem od alkoholu lub innego środka odurzającego;
- 3) niezbędność zastosowania środka zabezpieczającego dla zapobieżenia ponownemu popełnieniu czynu zabronionego związanego z wymienionymi czynnikami (zasada konieczności);
- 4) wysłuchanie lekarzy psychiatrów i psychologa, a w sprawach osób z zaburzeniami preferencji seksualnych - także lekarza seksuologa (przesłanka formalna).

W przypadku wystąpienia wyżej wymienionych przesłanek sąd może orzec wobec sprawcy ww. środek zabezpieczający celem zapobieżenia popełnianiu dalszych przestępstw. Zgodnie z art. 324 k.p.k. jego zastosowanie następuje po zamknięciu śledztwa. Prokurator przekazuje sprawę do sądu z wnioskiem o umorzenie postępowania i zastosowanie odpowiedniego środka zabezpieczającego, poddając go ocenie sądu. Przed wydaniem orzeczenia w przedmiocie zastosowania środka zabezpieczającego sąd zobowiązany jest wysłuchać opinii biegłych lekarzy psychiatrów (co najmniej dwóch) oraz psychologa, jednakże ostateczna decyzja i tak należy do sądu (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 1996 r., V KKN 35/96). Zadaniem biegłych jest jedynie ocena stanu zdrowia psychicznego oraz sformułowanie medycznej prognozy prawdopodobieństwa popełnienia przez taką osobę czynu zabronionego w przyszłości.

Istotnym jest również, ażeby o stanie zdrowia psychicznego sprawcy wypowiedziało się dwóch biegłych lekarzy psychiatrów. W postanowieniu z dnia 19 stycznia 2000 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach (sygn. akt II AKo 4/00), wskazał, iż „*nie czyni zadość wysłuchaniu lekarzy psychiatrów w rozumieniu art. 93 k.k. wysłuchanie tylko jednego z nich, nawet wówczas, gdy oświadczy on, iż składa opinię uzupełniającą w imieniu obu biegłych tej specjalności, a drugi z biegłych psychiatrów uczestniczących w wydaniu opinii pisemnej, obecny na rozprawie głównej, nie ustosunkuje się do*

opinii uzupełniającej, w zakresie niezbędnym dla sądu do wydania prawidłowego orzeczenia o zastosowanie środka zabezpieczającego”.

W celu zapewnienia właściwego wyboru miejsca wykonywania środka zabezpieczającego sąd - zgodnie z art. 383 pkt. 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych - zasięga opinii Komisji Psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających, działającej i powoływanej na podstawie Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 10 sierpnia 2004 r. w sprawie wykazu zakładów psychiatrycznych i zakładów leczenia odwykowego przeznaczonych do wykonywania środków zabezpieczających oraz składu, trybu powoływania i zadań komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających. W skład tej komisji wchodzi: przedstawiciele ministra właściwego do spraw zdrowia - 2 osoby; Instytutu Psychiatrii i Neurologii w Warszawie - 2 osoby; Sekcji Psychiatrii Sądowej Polskiego Towarzystwa Psychologicznego - 1 osoba; Regionalnych Ośrodków Psychiatrii Sądowej - 3 osoby; szpitala psychiatrycznego, w którym wykonywany jest środek zabezpieczający, wskazanego przez Komisję Szpitalnictwa Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego - 1 osoba. Członków tejże komisji powołuje minister właściwy do spraw zdrowia na okres 5 lat.

Odpis orzeczenia o zastosowaniu środka zabezpieczającego wraz z opinią biegłych o stanie zdrowia psychicznego sprawcy sąd przesyła Komisji Psychiatrycznej w celu wskazania miejsca wykonywania środka zabezpieczającego. Wydając swoją opinię na podstawie § 8 Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 10 sierpnia 2004 r. w sprawie wykazu zakładów psychiatrycznych i zakładów leczenia odwykowego przeznaczonych do wykonywania środków zabezpieczających oraz składu, trybu powoływania i zadań komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających, Komisja bierze pod uwagę:

- 1) rodzaj czynów zabronionych, których dopuścił się sprawca w przeszłości;
- 2) rodzaj, częstotliwość i skutki zachowań agresywnych lub ucieczkowych w przeszłości;
- 3) aktualny stan zdrowia psychicznego i fizycznego oraz choroby współistniejące;
- 4) uzależnienie od alkoholu lub innego środka odurzającego;
- 5) związek pomiędzy zaburzeniami psychicznymi a zachowaniami niebezpiecznymi;
- 6) ogólną sprawność fizyczną;
- 7) szczególne wskazania do postępowania leczniczego, rehabilitacyjnego i resocjalizacyjnego;
- 8) przebieg i wyniki dotychczasowego leczenia, rehabilitacji i resocjalizacji.

Komisja jest zobowiązana do sporządzenia i przedstawienia opinii sądowi w terminie 21 dni od dnia wpłynięcia wniosku.

W celu zastosowania środka zabezpieczającego, po uzyskaniu opinii komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających, jak również określeniu rodzaju zakładu zamkniętego, w którym sprawca zostanie umieszczony, sąd przesyła odpis orzeczenia wraz z poleceniem doprowadzenia sprawcy właściwej stacji pogotowia ratunkowego i właściwej jednostce Policji oraz kierownikowi właściwego zakładu zamkniętego wraz z poleceniem przyjęcia. Jednakże, jeżeli sprawca przebywa w zakładzie karnym bądź też w areszcie śledczym, takie polecenie wraz z opisem przesyła się dyrektorowi jednostki penitencjarnej właściwej dla osadzonego.

Ustawodawca, mając na celu dobro sprawcy, w § 11 wyżej wymienionego Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 10 sierpnia 2004 r. przewidział możliwość przenoszenia osób, wobec których zastosowano środek zabezpieczający, w trakcie jego wykonywania w celu zapewnienia prawidłowo-

wego postępowania leczniczego, terapeutycznego, rehabilitacyjnego i resocjalizacyjnego. Ze stosownym wnioskiem o przeniesienie występuje do sądu kierownik zakładu, w którym sprawca przebywa. We wniosku należy podać powody uzasadniające konieczność przeniesienia sprawcy do innego zakładu i dołączyć: orzeczenie sądu o zastosowaniu środka zabezpieczającego, opinię biegłych psychiatrów i ewentualnie – w razie konieczności - inne opinie. Z wnioskiem o przeniesienie do innego zakładu zwracać się może do sądu również sam sprawca lub jego przedstawiciel ustawowy. W takich przypadkach zakład, w którym sprawca przebywa, przesyła do sądu dokumentację, o której mowa powyżej wraz z opinią kierownika tego zakładu, a następnie sąd, przed wydaniem orzeczenia o przeniesieniu do innego zakładu, przesyła dokumentację komisji psychiatrycznej, która niezwłocznie po jej otrzymaniu, najpóźniej w terminie miesiąca, przesyła sądowi propozycję miejsca dalszego wykonywania środka zabezpieczającego wraz z uzasadnieniem wyboru tego miejsca.

Ani ustawodawca ani sąd nie określają czasu pobytu w zakładzie terapeutycznym. Ma to na celu stałe kontrolowanie postępów w leczeniu i sprawdzanie, czy istnieje konieczność dalszego leczenia. Sąd orzeka o opuszczeniu zakładu, gdy dalsze pozostawanie w nim sprawcy nie jest już konieczne. Na decyzję sądu w przedmiocie zwolnienia z zakładu zamkniętego wpływa przede wszystkim stan zdrowia psychicznego sprawcy oraz ocena, czy zachodzi prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego. O stanie zdrowia i postępach w leczeniu kierownik zakładu, w którym stosowany jest środek zabezpieczający, informuje sąd nie rzadziej niż raz na 6 miesięcy. Sąd z kolei zobowiązany jest nie rzadziej niż co 6 miesięcy wydać postanowienie co do dalszego stosowania tego środka. Jeżeli dalsze stosowanie środka zabezpieczającego jest bezcelowe, kierownik zakładu zawiadamia o tym fakcie sąd, który niezwłocznie wydaje postanowienie o jego uchyleniu, biorąc pod uwagę opinie biegłych psychiatrów oraz psychologa. Zwolnienie z zakładu psychiatrycznego nie czyni sprawcy czynu zabronionego pozbawionym kontroli, zwolnienie to wiąże się z próbą Ustawodawca zastrzegł, że jeżeli w przeciągu 5 lat od zwolnienia z zakładu sprawca dopuści się ponownie czynu zabronionego i zaistnieją przesłanki wymienione enumeratywnie w art. 93 oraz 94 § 1 k.k. Sąd może ponownie umieścić sprawcę w zakładzie psychiatrycznym. Jednakże ponowne umieszczenie w zakładzie psychiatrycznym po 5- letnim okresie próby może nastąpić jedynie na zasadach ogólnych.

Źródła:

1. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks Postępowania Karnego
2. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks Karny
3. Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego
4. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 sierpnia 2004 r. w sprawie wykazu zakładów psychiatrycznych i zakładów leczenia odwykowego przeznaczonych do wykonywania środków zabezpieczających oraz składu, trybu powoływania i zadań komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających
5. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych
6. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 1996 r. (sygn. akt: V KKN 35/96)
7. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 19 stycznia 2000 r. sygn. akt: (II AKo 4/00)